

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

159123

ROBINZON

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA BROJ 30

NOVI ROBINSON

PO PRIPOVIJESTI KARLA CASSAUA

PR REDIO

STJEPAN ŠIROLA

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

I. GLAVA.

Braća.

IZ visoke kuće na Korzu našega primorskoga grada Rijeke izašla dva mladića. Licem su sasvim slični, ali po odijelu se razlikuju dosta. Stariji je odjeven lijepo i ukusno, a mladi u jednostavnom odijelu običnoga obrtnoga pomoćnika. A ipak su rođena braća.

— Hoćeš li i dalje sa mnom, Stanko? — zapita nekako nevoljko stariji.

— Ah, moj ti kaput smeta! — nasmije se Stanko. — Hajde, Rikardo, hajdemo onamo iza kolodvora, naprama »Giardinu«, gdje nas ne će sretati toliki ljudi. Moraš da ideš sa mnom, jer ti imam mnogo da kazujem.

— A šta opet? — namršti se Rikardo.

— Noćas si opet došao kući veoma kasno! Naš očuh predbacio je to majci, ali ona je uvijek ista, dobra i blaga.

— Ja toga čovjeka ne držim za svog oca!

— Ni ja. Upravo zato volim, što učim kod drugog majstora, jer iza smrti našeg dragog oca imam samo stolaru Delfetu da zahvalim, što ću da budem čestit čovjek.

— Ne mogu da ti iskažem, kako mi je mrzak naš očuh.

— Ta i meni, ali i blanja mi nije po ćudi. Ja bih najvolio na more! Da si samo vidio jutros jedrenjaču

»Viktoriju«, kako je ponosno zarezala u to divno naše more. Imao sam nešto posla na brodu, pa nijesam mogao da se nagledam te ljepote. Nema ništa ljepšega od takova broda! Ali da se vratimo k našem razgovoru. Majka će ti danas očitati dobru čitulju.

— E, a ja ću se ukloniti tomu.

— Pa ipak nije pravo, što dolaziš tako kasno kući; a i trošiš dosta novaca.

— Zar ćeš ti — mladi — da me koriš?

— Ne ću, ja bih samo da te upozorim radi očuha; treba da budemo složni, jer taj će čovjek progutati svu našu baštinu.

— To imaš pravo, Stanko! Večeras ćemo se dalje porazgovoriti. Sad moram da otrčim u poslovnicu; gospodin Astori vrlo je strog i tačan.

— Dobro! Zdravo!...

Stanko se vrati fićukajući neku pjesmicu, a Rikardo potrči brzo do Adamićeva mola, gdje se je nalazila poslovnica velike trgovačke kuće Astori i druga. Otmeni mladić stupi u poslovnicu, u kojoj je već sjedjelo za poslom desetak mladih ljudi.

Gospodin Astori sjedio je već za svojim stolom.

— Frankoviću! — zovnu on.

Rikardo stupi čedno k stolu svoga gospodara.

— Izvolite, gospodine Astori?

— Nešto ću vam naložiti. — Blanče! okrenu se principal prvomu blagajniku, — isplatite gospodinu Frankoviću dvije tisuće dinara. Vi ćete, dragi Frankoviću, tu svotu predati uz put u gradsku štedionicu na moj račun, te mi sutra donijeti namiru.

— Bit ćete služeni, gospodine Astori!

Primi dvije tisuće dinara, te ih spremi u svoju lisnicu.

— No vi mi se činite blijedi i slabi. Valjda ne tuma-
rate po noći?

— O ne, gospodine principale! To je od moje ne-
sloge s našim očuhom.

— Poznajem ga! Vašega sam pokojnoga oca cijenio
jako; bio je umjetnik. — Blanče, isplatite gospodinu
Frankoviću za prošli mjesec 200 dinara više; zadnji se
mjesec uračunava.

— Razumijem, gospodine principale!

— Oh, kako da vam zahvalim! — ganuto će Ri-
kardo.

— Okanite se toga!

Gospodin Astori uzme svoj slamni šešir i ode iz po-
slovnice.

Kad je Rikardo sjeo k svomu stolu, dođoše mu dru-
govi te mu stadoše čestitati; stari pak blagajnik dobaci
ljubimcu svoga gospodara zavidan pogled i promrmlja
nešto o »latinskim naučnicima, koji vazda jašu na tro-
janskom konju i umiju da prigrabe sve masnije zalo-
gaje...« No odmah zatim pozove on Rikarda i umoli ga,
da mu prevede neko francusko pismo i tako je on dobro
upotrebljavao toga »latinskoga trgovca«.

Rikardo je htio da uči visoke škole, no iza očeve
se smrti posvetio trgovini te je kod Astorija dobio mjesto
francuskog i engleskog dopisnika.

Otmeni taj mladić bio je miran i ozbiljan, a uz to
pravi vještak u svojoj struci; rukopis mu je bio upravo
kaligrafski, — sve sama svojstva, koja su potpuno osv-
jala gospodina Astorija. Zato je i zavolio Rikarda.

Izbila četvrta ura. U poslovnici prestao rad.

Sad pristupi k Rikardu mladić, koji se je stao tajom
smijuckati, kad je Rikardo dobivenih dvjesta dinara
nehajno turnuo u džep na prsluku.

— Kuda ćemo, Rikardo?

— Meni je sasvim svejedno, Julije!

— Onda moraš sa mnom na koncerat u »Orfej«.
Koncerat se počinje u pet sati, stići ćemo najljepše!

— Dobro.

Sat kasnije sjela ta dva prijatelja jedan uz drugoga u dvorani »Orfeja«. Slušaju glazbu, piju kavu, zatim čašicu »gropa«, dok ne dođoše i drugi »prijatelji«, koji odvedoše Rikarda u gornju dvoranu, da se malo pokartaju. Jedan će Englez da drži »banku«. Tiha igra privuče Rikarda i on odluči da s nekoliko dinara pokuša sreću. Dobivao je... Sad naruči nekoliko boca vina i počasti cijelo društvo. Onda sjedne opet za stol, da igra dalje... Njegov drug Julije Tvrtković nagovara ga kao zloduh, da igra samo dalje, a Rikardo, nešto omamljen vinom, nešto razigran prvim dobitcima, igra. Međutim dinar za dinarom samo nestaje. Sada se sjeti, da ima uza se još i dvije tisuće dinara, pa pomisli: Kako bi bilo, da razmijeni novac i pokuša, ne bi li iskartao opet svoj novac. Tako i uradi. Ali sreća okrenula Rikardu leđa, a njegovi dinari odletješe krupijeru. A on, raspaljen strašću i vinom, igra sve dalje i dalje.

Jedan od susjeda upozori ga na dobru kartu i on stane stavljati stotinjarke, ali je gubio sve redom i najzad prokartao sav gospodarov novac...

Sav zdvojan istrči iz dvorane.

— O, ja nesretnik! Šta će sad da bude? — zdvaja Rikardo. — Počinio sam pronevjerenje, krađu. Pomozi mi, dobri Bože!

Časak zatim zagledao se u morske valove. Zaviče i htjede da se baci u morsku dubinu...

Na svu sreću pograbi ga neki pristari gospodin za ogrlicu i zadrži.

— Šta to kanite, mladiću? — zapita ga. — Zar ste tako zdvojni, da mislite na smrt?

Rikardo mu iskreno ispriповijeda sve . . .

— To sam i mislio, — nasmije se stari gospodin. — Nijeste uradili pravo, ali ja mislim, da vam još ima pomoći. Obećajte mi, da ne ćete više biti tako lakomisleni, kako ste sada bili!

— Obećavam.

— Dobro. Otidite sad k gradskoj vijećnici i pričekajte tamo.

Sav slomljen ode Rikardo; međutim je Julije Tvrtković bio nestao.

Stari onaj gospodin izvadi srebrnu sviralu i glasno zazviždi. Odmah se sa svih strana sletjeli stražari te opkolili igraču dvoranu, a igrače pohvatili.

Kad je Rikardo stajao na uglu pred gradskom vijećnicom, opazi, kako stražari vode čitav čopor lancima povezanih nitkova. To bijahu njegovi »prijatelji« iz igračnice. Krupijera je prepoznao odmah . . .

Lagano, tiho vrati se kući. Bilo je već kasno poslije ponoći. Vrata bijahu otvorena, a zvono ovijeno maromom.

— Ps, ps! Mir! — opominje Stanko zbunjenoga brata. — Očuh je slaba sna, Rikardo! Pomisli na majku . . .

— O, ja sam nesretnik!

— Zašto? — upita zabrinut Stanko.

— Meni nema spasenja, — ja sam propalica!

— Svemogućí Bože, šta to buncaš, Rikardo!

— Hajdemo u moju sobu, tamo . . . o . . . ja nesreća! . . .

Zapališe svijecu i oba brata sjedoše na krevet. Rikardo ispriповijeda bratu sve.

— Sada je svemu kraj.

— Vidiš, Rikardo, — uze Stanko, — ja sam ti često govorio, da takav život ne vodi ničemu dobromu. Ja sam uvijek volio da se zabavim lijepom knjigom.

Sjede braća, duboko se zamislili . . .

— Ni majka, ni naš očuh Rudak ne smije ništa doznati o tom, — govori Stanko zabrinuto, — možda ćeš i dobiti izgubljeni novac, jer onaj stari gospodin, koji te je zadržao, da nijesi skočio u more, ono je redarstveni glavlar.

— Šta?

— Jest! . . . Nego reci mi, kada je gospodin Astori u svojoj poslovnici?

— Šta ćeš ti tamo?

— Ja ću sve opet urediti, a ti . . . moli samo za oprostjenje!

— O Stanko, ja to ne zaslužujem!

— Popravi se! Lezi sada, pa laku noć! . . .

Sutradan vidi gospođa Rudak, — udova Frankovička, — kako je Stanko obukao najbolje svoje nedjeljno odijelo.

— Šta je to danas, Stanko? — upita ona kod kave.

— Moram da za majstora obiđem neku gospodu, — odvrati Stanko.

— Ja ne znam, šta je vama dvojici! — govori majka. — I Rikardo je sav satrven!

— To se često događa!

Odoše obojica.

Tačno u osam sati osvanuo gospodin Astori u svojoj poslovnici.

— Je li kapetan Jansen već bio ovdje?

— Nije, gospodine!

— Je li sve uređeno za »Margaretu«, Blanče?

— Jest, gospodine principale!

— Vi znate, da će brod u Hullu natovariti ugljen za Hongkong, a dovest će iz Moluka mirodije.

— Sve je uređeno! — primijeti prvi knjigovoda.

— Well!

Gosp. Astori otišao u svoju sobicu, a Rikardu nemilo udara srce.

Pet časa iza toga stupi u poslovnicu Stanko, moleći, bi li mogao da govori s gospodinom Astorijem.

Odvedoše ga u Astorijevu sobicu, gdje ga Astori primi, promatrajući ga radoznalo.

— Mnogo štovani gospodine! — poče mladić nešto laganije, — molim vas, izvolite me mirno saslušati!

Gospodin Astori dade znak, da Stanko govori.

— Bila dva brata, koji su se voljeli od svega srca. Jedan je bio trgovac, a drugi obični stolarski naučnik, koji bi volio da bude mornar.

Gospodin Astori šuti, ali pozorno motri Stankovo lice.

— Dogodilo se, — nastavi Stanko, — da je neoprezni gospodar predao mladomu trgovcu svotu od dvije tisuće dinara. Mladić dopao u zlo društvo, među varalice igrače, koji mu oteše sav novac, pošto su ga opili.

— Čovječe! — prekine ga Astori, — vi ste Franković, ja to vidim na vašem licu! Valjda Rikardo nije...

— Novac zaigrao? Jest, gospodine Astori! On je nevaljanac; tat, kako je i sâm priznao, pa je već htio da kidiše i na svoj život.

— Strahota!

— Ja sam Rikarda prisilio, da me pusti pred vas, gospodine Astori, jer želim da vam predložim nešto.

— Govorite, mladiću, da vidimo, šta je!

— Oprostite mi! Saznao sam od Rikarda, da trebate za »Margaretu« još jednoga momka. Uzmite mene, a svu moju plaću ostavljajte, dok se ne pokrije Rikar-

dovo pronevjerenje. A njega jadnika, molim vas, ne kaznite; popraviti će se!

Gospodin Astori sjedio je gotovo nijem od čuda.

— I to ćete vi učiniti?

— Nije velika žrtva, kad i onako želim na more.

-- Ali roditelji, vaš brat?

— Oni ne smiju da znaju za to!

Gospodin Astori ustane, prošeće se zamišljen sobom i stane najzad pred Stanka.

— Vi ste plemenit mladić; primam vašu ponudu. Otiđite odavde ravno na brod »Margaretu«, ja ću kaptana Jansena odmah obavijestiti.

— Dobro, gospodine Astori!

Gospodar pozvoni:

— Gospodin Rikardo Franković!

Pozvani ude u Astorijevu posebnu sobu dršćući, a nitkov Tvrtković nije se usudio ni da uznese pogled: sada će prasnuti oluja...

Astori se sasvim uozbilji.

— Gospodine Frankoviću, vi ste se ponijeli nepošteno, a znate, šta zaslužujete za to?

— Znam, gospodine Astori! Ali ja ću sve nadoknaditi.

— Nije nužno, već je sve izravnao ovaj čestiti mladić ovdje. Ali jedno tražim od vas: Zakunite mi se imenom božjim i pred licem svoga brata, da se ne ćete više odavati pijanstvu i kartama!

— Kunem se, gospodine Astori!

— Dobro, ja vam vjerujem. Vi ćete ostati i dalje kod mene, a ovaj ćemo slučaj zaboraviti. Zahvalite za to svomu bratu!

Rikardo zagrlji brata, a suza zahvalnica zatrepti mu na očima. Nije ni slutio bratovu odluku. Stanko je drhtao. Oprostio se s njim, a umolio ga, neka pozdravi

roditelje, ako se ne vrati brzo. Zatim se rastadoše, a Stanko ode ravno na brod »Margaretu«.

Jedan sat iza toga je kapetan Jańsen bio u kabinetu Astorijevu.

— Htio sam još da kažem, Jansene, onaj mladić stoji pod mojom osobitom zaštitom: isplatite mu svu zašlužbu! U njem sam našao čestita mladića. Uzgojite ga sebi za nasljednika!

— S drage volje, gospodine Astori! Na prvi pogled taj mi se momak svidio. Sada zbogom! . . .

— Zbogom, Jansene! Sretan vam put! Da, jesu li vam topovi u redu? Oko Sundajskog otočja krstare gusari . . .

— Oba su mi topa u dobru stanju; teški su, te umanjuju tovar, ali je zato »Margareta« siguran brod.

Oko podneva zabrodila »Margareta« iz zaljeva na glatku pučinu morskú. Na palubi stoji novi »matroz«, mašući bijelim rupcem: Stanko Franković . . .

Poslije objeda dobila je gospođa Rudak ovo pismo:

»Draga majko!

Moram da te rađalostim viješću, da sam krenuo širokim morem. Dok ovo čitaš, već sam zaplovio, da vidim drugi svijet i druge ljude. Ne zamjeri . . . svomu zahvalnomu sinu . . .

Stanku.«

Iz istoga pisamca ispala mala ceduljica, na kojoj bijaše napisano:

Dragi Rikardo!

Održi svoje obećanje! Tvoj brat Stanko . . .

Rikardo pograbi to pisamce, a suze mu udarile na oči.

Rudak pako, očuh njihov, primijeti na to:

— Ne plači, ženo! Sad nam je u kući jedna danguba manje!

Ali gospođa Rudak nije tako sudila; bila mu je majka, a Stankov odlazak činio joj se tako tajanstven, čudan. Ni Rikardo nije znao, kako bi to protumačio.

No gospodin Astori bio je sretan, jer mu je još iste večeri redarstveni komesar donio novce, koje je Rikardo bio izgubio, a to je još ljuće zaboljelo Rikarda.

— Ta da je Stanko samo ovdje! — uzdiše on tužno u samoći.

Svoje obećanje držao je Rikardo vjerno, te do mala postao uzor svim svojim drugovima.

II. GLAVA.

Vlastelin.

„**M**ARGARETA” bila je velik brod, ali je plo-
vila preko morskih valova laka kao pero.
Za neko vrijeme eto je do Engleske i u Hullu.
Kapetan Jansen bijaše pravi stari pomorac: tačan i
strog u službi, ali blag i ljubezan svakomu.

Stanka je brzo zavolio, jer je pokazivao osobitu
volju za mornara, a penjač i gombač bio je i od prije
izvrstan. Na brodu je bio neki stari mornar Medvedić,
koji Stanka stade da poučava u svem, što mornar treba
da zna. Naročito ga je upozoravao na različite pojave,
koje opažaju na moru, a Stanko ga je željno slušao, vi-
soko cijenio i zavolio ga od svega srca.

Brod je međutim brzao glatkom pučinom, prošao
Sueški kanal i stigao u Indiju. U Madrasu stao nešto, a
onda udario ravno na Hongkong.

Svi mornari zavolješe Stanka, jer je bio izvrstan prijatelj i vrlo rječit, te je svojim šalama i doskočicama znao lijepo da zabavlja.

Vrlo često stajao bi Stanko na brodskom krovu i gledao u dubine Indijskoga oceana; promatrao je i one nemani, morske pse, što poput gladnih hijena prate brod. I Medvedi i Jansen dolaze na krov te na durbine gledaju u daleko more, ne bi li gdje opazili što sumnjivo.

— Šta to zurite vazda, Medvedi? — zapita jednom Stanko.

— Šta zurim? Pazim, da se ne namjerimo na gusare, kojih zna ovuda da bude i previše.

I starac ispričava Stanku na dugo i široko o tim morskim razbojnicima, a on ga slušao tiho i nepomično. U duši odluči Stanko, da će se ponijeti što hrabrije, ako se dogodi, da ih napanu razbojnici.

Ali svuda je tišina i mir; more glatko kao zrcalo, o koje se odrazuju sjajni sunčani zraci. Na daleko ni traga razbojničkoj galiji. Tako prodoše uz Malaku i sretno zaploviše u Kitajsko more, u kojem je za nekoliko dana doživio Stanko oluju i bijes morskih valova, kakav nije prije ni slutio. Tek za tri dana mogla je »Margareta« da nastavi put određenim pravcem, jer ju je sve donde bacakalo more kao orahovu ljusku. Konačno stigoše ipak u Hongkong i sada se našem Stanku otvorio pred očima taj kitajski svijet. Razrogačenim je očima promatrao to čudovište, te dugokose i kitnjaste sinove »nebeskoga carstva«.

Kad su istovarili robu, zaploviše po Jansenovoj zapovijesti uz mnogobrojne otoke Mindorskim i Telepskim morem do tamošnjeg otočja, da natovare lađu raznim mirodijama, koje moraju na povratku da povezu.

Putovanje je sretno i brzo, jer je brod sada lagan. Tom je prilikom poučio kapetan Jansen Stanka, da se mirodije voze i sa Neire, Bande i Lontoira, osobito klinčaci, muškat i kardamon; tu to sade pod nadzorom nizozemske vlade. Brod se brzo nakrcao novim tovarom, a onda udari na jug put Sundajskoga mora.

Jednoga popodneva opaziše s »Margarete« neki nepoznati brodić, koji im je opet iznenada iščeznuo.

Stari Medvedić sklopi svoj dalekozor, pretraži oba topa i promrmlja:

— Ja ne znam, šta mi je! Sve se nečega plašim. Bože, oprost mi grijeha i budi nam milostiv! . . .

— Svi na krov! — povikne tada, bacivši pogled na more, jer se u blizini broda pokazalo pet lađa, koje strelimice režu more, a kljunovima uperile na »Margaretu«.

— Evo ih! — viknu kapetan; — svaki na svoje mjesto!

Stanko se oboružao revolverom, sabljom i sjekirom, te tako iščekuje neprijatelja. Medvedić stoji kraj svojih topova, a uperio ih na one lađe, što se sve više i više približavaju »Margareti«.

Tres! . . . prasnuo top.

Na jednoj od onih lađa nastalo strahovito komešanje među ranjenim i polumrtvim razbojnicima. Ali ostale lađe navalile s divljom vikom na »Margaretu«, koja ih je dočekala spremna na boj.

Drugi hitac smrvio cijelu jednu neprijateljsku lađu zajedno s njenim ljudima. Stanko samo motri taj pomorski boj . . . to nije još nikada doživio. No prije nego što su mogli da nabiju topove po drugi put, dohvatiše se gusari broda i popeše se po bokovima na nj kao divlje mačke.

Ono trinaest naših mornara borilo se s lavljom hrabrošću. Stanko je bio vazda uz kapetana Jansena, te

obarao svojim revolverom jednoga Malajca za drugim... Ali šta je to pomoglo? Prvi, koji je pao, bijaše stari Medvedić: jedan mu Malajac zabo svoju krivošiju sablju u junačka prsa baš u čas, kad je starac bio smaknuo već šestoricu.

Svi naši padoše u junačkom boju. Jansena ubiše na krmilu. Stanko se snađe brzo, skoči postrance u prazan čamac, tako da ga divlji razbojnice ne opaziše, pa odjuri morem, prepustivši se valovima, da ga odnesu, kuda ih je volja...

S »Margarete« je dopirala samo divlja i vesela krika razbojnika, koji su kao pomamni stali da plijene i robe sve, što su mogli da nađu na brodu: vino, rum, sav novac i svu robu. Kad su se napili vina i ruma, stadoše divljaci tako da urliču i da se čupaju, kao da su sami pakleni dusi zašli na pitomi brod »Margaretu«.

No šta se je ono maknulo kraj krmila?...

To je teško ranjeni kapetan Jansen. Lagano se dovikao do komorice, u kojoj je spremljen barut. Usne mu šapću tihu, pobožnu molitvu: »Gospode, smiluj se svomu sluzi i primi ga u svoje carstvo!...«

Grozovit prasak... eksplozija... zagrmi i potrese morskomo površinom... i sav brod potonu raskomadan...

Stanko stoji u svom čamcu kao okamenjen. More se opet smirilo, a unaokolo plivaju trupovi, prazne i pune bačve i svakakve stvari s broda. Instinktivno stade on da hvata i lovi sve, što god misli da će mu trebati. Našao bačvu ruma, sanduk dvopeka, sandučić s raznim oruđem, kompas, bačvu konserva, mrežu i kasetu sa zlatom.

Sve je to skupio u svoj čamac i ostao usred mora sâm samcat — kao pravi Robinson, kojega se je u taj par junački naš Stanko sjetio.

Pogleda na kompas i zavesla prama jugu, dok nije doveslao do nekoga otočića, koji mu se pričinio posve pust. Oprezno oplovi pusti otočić, ali ga još nije ni obišao, a iznenada zapadne noć, kako je obično u tropskim krajevima, pa Stanko morade da privuče čamac k obali, da tu prenoći.

Tako i učini, pa klekne, toplo zahvali dragomu Bogu, koji ga je spasao, i zamoli, da mu i dalje ne krati svoju pomoć i zaštitu. Nikad još nije tako vruće molio kao sada, a utješeni i smireni od molitve zaspi u čamcu, jer je bio umoran i satrven događajima toga dana.

Probudila ga ledena struja uzduha. Noći su u tropskim krajevima veoma hladne, a Stanko nije imao ni ogrtača ni pokrivača. Drhtalo mu cijelo tijelo. Skoči iz čamca na kamen, koji je tik uz obalu.

Šta će sada? . . .

Stanko se zamisli. Izvadi iz sandučića dvopeka i malo vina, te se okrijepi baš kako treba. Onda se sjeti, da je htio obići otok. Sjedne u čamac i zaplovi oko otočića. Za kratko vrijeme eto ga opet na onom mjestu, odakle je jučer pošao. Na najveće čudo opazi tu sada kljun broda »Margarete«, koji nije sasvim potonuo, nego ga valovi donijeli do obale, gdje se je zadjeo o grebenje. Stanko skoči te se popne na te »ostatke« krasne »Margarete«. Naide na trupove nekih mornara i da bude čudo još veće, na maloga mornarskog psa Šarka, kako nijemo bulji u morsku dubljinu. Još je našao nešto odijela, pušaka i različitog drugog oruđa, pa i sanduk pun knjiga. Sve on to pomno skupi i spremi u svoj čamac. Onda odgurne kljun od obale i valovi se uznjihali, voda uspljuskala i ostatak »Margarete« stao da tone, te potonuo sasvim, kad je Stanko s čamcem odmaknuo i zaplovio k otočiću.

Stanko izvuče čamac na obalu. Šarko veselo zalaje i zaskače oko svoga spasitelja.

Stanko i nehotice postao pravi pravcati Robinson. Ovako osamljen na otoku treba da potraži san. Uzme punu torbu jela, naboja, nož i pušku i krene, da pretraži otok.

Sunce je žarko žeglo i Stanku da izgori glava. »O, ne ćemo tako!« reče on i strgne s paome nekoliko listova i priveže ih o štap, da mu budu suncobran. Smiješeći se reče Stanko:

— Sad sam baš drugi novi Robinson. Trebalo bi da imam još samo lamu i nekoliko divljaka.

No tomu nema ovdje ni traga; krasni je otočić pust, ni žive duše na njem. I tako mu Stanko postade gospodarom. Sve je njegovo — postao je »vlastelin«.

Putujući dalje po otoku pregleda brdo, što se ispinje nasred otoka, pa opazi, da je vulkansko. Postrance iz jedne rupe sunuo mu u nos dim, koji se diže brdu iz dubljine.

— To je vulkanski otok! — kliknuo Stanko. — O, sada znam, zašto nitko ne će da stanuje ovdje. Kad se zatrese potres i brdo uzme da izbacuje vatru i kamenje, šta ću onda?

Zatim se nasmiješi . . .

— Kako sam lud! Ne čuva li me svuda božja ruka?

Kad je prošao gotovo sav otok, sustavi se na obali, na jugozapadnoj strani otočića, odakle mu se pruža krasan vidik na široku površinu morskku. Podalje od obale, podno brežuljka našao je i malu spilju, te nakani da je uredi za stan.

Ovamo dovuče sad Stanko sve svoje stvari. Od granja si je spleo malen krovčić pred ulazom, a u samoj si spilji priredio na brzu ruku krevet. Više je nastojao da si načini ognjište, a to mu je izvrsno pošlo za rukom na

kamenu ostrag u spilji. Naloži granja te ga upali hicem iz revolvera. Nekoliko limenih kutija, što ih je nekako spasao, posluži mu mjesto lonaca. Pokus mu je uspio, kako se nije ni nadao; s te se je dakle strane osigurao i opskrbio barem za neko vrijeme.

No Stanko misli o svim mogućnostima; osobito mu je stalo do hrane. Na sreću ima mrežu, more mu je pod nosom, pa može da ribari do mile volje. Sredinom otoka teče potočić, a tu je dosta slatke vode; može osim toga da nalovi pticâ ili školjaka i puževa. Prvi je objed skuhao lako, jer je imao i brašna i dvopeka i vina; nahranio je i Šarka, pa se dao na počinak . . .

Šarko ga je probudio sutradan, kad je već sunce bilo visoko odskočilo na nebu. Po obali je sva sila školjaka i morskih puževa. Stanko ih je pomno sabirao, a Šarko odmah nekoliko pojeo. Cio je dan protekao u različitim poslovima oko uređenja novoga stana. Zatim je iskopao malen rukav, da vodu iz potoka svede kraj svoga stana, i pobrinuo se, kuda bi spremio svoj dragocjeni čamac. Privezao ga užetom uz stupčice na obali, da mu ne odleti morem za plime i osjeke. Iz paome si napravi dugu motku, koju je zabio u zemlju, da može na nju objesiti barjak.

— Ne ću, da vazda visi na motki, jer bi me mogla izdati gusarima, prije nego što me opazi koji brod na tom osamljenom otoku. Ne, ja ću barjak izvjesiti, kad budem opazio koji brod, i dati mu znak za pomoć. Vjekovati valjda ne ću ovdje. A dobri će me Bog čuvati kao i dosad! . . .

Tako govori Stanko sam sa sobom.

Nije ni časka bio bez posla. Brao je voće, divlje kokosove plodove i sve pomno spremio u svojoj spilji, da mu bude pri ruci, ako oboli, ili ako nastane zlo vrijeme. Pri tom je opazio, da je sok kokosova ploda, kad se

ohladi, veoma tečan. Pa i s lovom na ribe bijaše naš otočanin sretan, a baruta, olova i naboja imao je još lijepu zalihu. Samo ga je jedno plašilo: šta će učiniti, ako mu uzmanjka vatre. Brižno je skupljao grane i grančice i suharke, da mu vazda bude svega u pripravi.

Spilju si je također uredio posve udobno. Sanduke je ispraznio i lijepo poredao. Bilo mu je milo, kad je među knjigama našao Bibliju i jedan kalendar.

Stanko urezuje svaki dan u motku svoga barjaka po jedan »rovaš« (zarež). Već je eto šest dana u toj samoći kao prognanik kakav, a po kalendaru razbira, da je nedjelja. Okupa se zato u potoku, — u more se nije usudio uroniti, jer su gadne ajkule — morski psi — križali oko otoka: obuče bolje odijelo, uzme Bibliju i stane je pobožno čitati. Misli na svoj dom, na milu majku, na brata, a i na očuha, a morski valovi udaraju o obalu žuboreći neku čudnu velepjesan...

O podne uzme Stanko mrežu, da ulovi koju ribu za objed. Kad se je zadovoljno nasitio, pogleda lulu, koju je imao uza se, ali veoma žalosno, jer nije imao duhana, morao je dakle da se odrekne pušenja. Da ne pomuti sveti nedjeljni mir, uzme knjigu, da se pozabavi s njom. Sasvim slučajno bila je u toj knjizi opisana biljka »duhan«, a kraj opisa i otisnuta slika duhana...

Stanko baci pogled na pučinu morsku i — srce mu drhtnu — izdaleka opazi jedrenjaču, koja plovi običnim morskim putem.

Strelovitom brzinom digne Stanko na svojoj motki zastavu u vis i napne oči u daleku jedrenjaču onamo na moru.

Dragi Bog ne će dati, da živim ovako usamljen ovdje! govori Stanko. Možda će me ovaj brod spasiti; samo ako opaze moj znak! Ali jedrenjače nestade pomalo u daljini. Nitko nije opazio Stankovu zastavu...

Kolike su velike bile Stankove nade, tako klonuše sad, a nezadovoljstvo ga i očaj obuze. No to nije dugo potrajalo. On skinе opet s motke zastavu, pozove Šarka, baci pušku preko ramena, te se prošeće duž obale morske. Tako je zaboravio bol i očaj, što ga je napao, i opet se snade u svom položaju.

Uto opazi neku biljku, nalik na onu, koju je vidio naslikanu u knjizi. Koje li sreće! . . . To bijaše duhan. Pa eno batvo do batva . . . biljka do biljke! Nije li to znak božje dobrote? U času, kad je već zdvajao o svojoj sudbini, eto mu je dragi Bog dao ono, što je najviše želio! Brzo nakida nešto lišća te ga odnese kući, da ga osuši. Po tom uzme knjigu i nije prestao da čita, doklegod nije naučio sav postupak i baratanje pri njegovanju i sušenju duhana. A nije dugo potrajalo i Stanko veselo zadimi iz svoje lule . . .

Započe kišljivo vrijeme. Sada je Stanku bilo teže izlaziti iz spilje. Dok je bilo još ljepših dana, požuri se da nabere kokosa i nalovi nešto divokoza, koje je sada prvi put našao. Meso im povješa u dim u spilji, gdje je bila spremljena čitava zalihа svakojakoga jela, voća i plodina. Sad je strpljivo čekao kišljive dneve . . .

Na moru nije opažao ni tračka nade. To ga je ozlovoljilo. No nema protiv zlovolje boljega lijeka, nego što je rad i opet rad. Stanko je to dobro iskusio. Naišao je na neku biljku, sličnu sunčanici, koja ima gomoljast korijen, a gomoljike joj naliče na naš krumpir. Stanko ih ispeče i okusi. Bile su dobre i slasne, pa i Šarko ih je u tek jeo. Kad je to Stanko otkrio, nabere čitave kupove. Ali treba mu košara. Šta će? Otkuda bi je smogao? Nema druge, nego Stanko nareže šiba i stane si plesti košaru. Domalo se dobro uvježbao, pa mu je taj posao išao od ruke kao vještomu košaraču, a spilja mu postala pravo skladište različitih košara.

Sva sreća, što je našao onaj sanduk s knjigama, jer bi bio zdvojio, da nema knjiga. Marljivo ih čita, a iz njih i uči mnogo, što mu koristi. A kako mu uz knjigu prolazi vrijeme brzo i ugodno!...

III. GLAVA.

Pustolovine i pogibelji.

NAJZAD prestale i kiše. U to je doba Stanko tri puta osjetio silnu trešnju, da je mislio: otok će propasti u more, a pretrpio je i dosta straha. U knjigama je našao i opise vulkana, pa je nakanio, čim nastane ljepše vrijeme, da će se popeti navrh brda, da ga istraži. Dakako, oboružao se je i opskrbio svim, što je mislio da mu treba za takav izlet.

Šarko je morao ostati pred spiljom, da ju čuva. Mislio je Stanko, da će možda naći kakove znakove, po kojima bi se moglo prosuditi, hoće li vulkan, koji je on nazvao Demon, doskora početi da riga vatru, pepeo i kamenje.

— Ako Demon stane da baca vatru, propao sam. A volim skočiti u more, nego da ovdje dočekam strašni oganj iz zjala tog ognjenoga Demona, — govori Stanko zamišljeno.

Kad je sve priprazio, natakne na glavu široki slamni šešir, koji je sâm spleo, i krene na put. Trebao je tri dana, da stigne na vrh Demona. Na podnožju brda našao je naš putnik pravu tropsku vegetaciju; ali što se više penje uz strminu, sve se više mijenja bilje. Došao najzad među samu crnogoricu. Vršak je sasvim gol. Treće večeri stigao Stanko ovamo, na taj goli vrh brijega, ali nije mogao da se načudi krasoti vidika, koji ovdje puca na

daleko i široko. Nije se dugo divio, jer je brzo pala mrka, tamna noć. Stanko pojedje nešto za večeru, zamota se u gunj i zaspri slatko, umoran od puta.

Rano ujutro probudi ga neka tutnjava i lomljava, slična grmljavini. Brzo ustane i pohiti do kratera. Zjalo je sasvim okruglo, u promjeru od kojih 15 metara, a napolak zasuto. Sasvim je lako spustiti se u krater. Stanko se je spuštao lagano, ali mu silna vrućina doskora zakrčila put. Sad opazi, kako se iz neke pukotine duboko u zjalu dižu pare s dimom, a malo za tim zaori iz dubine gromka tutnjava. Skoči brže natrag, a kad je izišao na čisti uzduh, odahne. Toliko je znao da prosudi, da će vulkan buknuti i provaliti, ali ne gornjim kraterom, nego nekud brdu po strani i onda sve uništiti. Stanko uzme s kratera nekoliko kamenitih gruda, koje je držao za salitru; naumio je naime, da pokuša prirediti puščani prah. Sad se spusti lagano niz brdo, želeći da nađe onu pukotinu, kroz koju je nedavno opazio da suklja dim.

I našao je doista tu pukotinu duboko dolje na podnožju, pa je tu i čuo jaču tutnjavu. Po svemu je sudio, da provala ne će biti velika, ni pogibeljna za njega.

Čudnovati neki glasovi trgoše ga iz misli. Bio je to čitav čopor do 50 krasnih divokoza, koje si probijaju put kroz gusto grmlje i bilje. Stanko odmah postrijelja nekoliko, a nije mogao da se naraduje, što na otoku ima divokoza, koje su mu dakako milije nego čopori majmunova, što ih svakud susreće. Čim se je približio divokozama, nestalo njih i kreštavih majmunova.

Sad se »gospodar otoka« lagano spusti kraju, da potraži svoju spilju. Šarko ga je dočekao s veselim lavežom. Nakon šest dana našao je Stanko sve u najvećem redu, kako je i ostavio.

Nekoliko dana odmarao se naš putnik od napornog puta. Za to je vrijeme tražio po svim knjigama, ne bi li

našao, kako se pravi barut. Pa i to je našao; ali mu pokus nije pošao za rukom i to je našega Robinsona silno ražalostilo. No šta će? Treba strpljivo podnositi sve i ne klonuti duhom. I nije klonuo Stanko...

— Morat ću da si napravim lûk, pa da ptice i antilope strijeljam strelicama! — uzdahnu Stanko. — Baruta ne ću moći da napravim.

I tim se je utješio.

Oko svoje spilje napravio je vrtić, zasadio ga duhanom i onom gomoljastom sunčanicom, a vrtić ogradio pleterom, da mu sve ne razgrebu majmunovi i antilope, što se skitaju po otoku.

Bilo je opet jedne nedjelje. U domovini mora da je već nastalo jesenje doba. Već više od tri mjeseca boravi Stanko tu u osami, na tom samotnom otoku, kao pravi pravcati Robinson, o kojem je čitao, dok je još bio malen dječak. Sjeo na klupicu pred spilju i upravio pogled daleko na otvorenu pučinu morsku, ne bi li opazio barem kakav brod, kojim bi se spasao. Ali sve uzalud, varava mu je svaka nada. Šta li misli gospodin Astori, kad mu nema glasa o »Margareti«? Brod je bio jamačno dobro osiguran, ali momčad? Sigurno je gospodinu Astoriju više do momčadi, nego do sveg drugog. O, da mu je otići k njemu i sve mu ispriповijedati, kako su nastradali i kako je »Margareta« potonula. Ali kako će i kada će?...

Ovako se Stanko zamislio, ali ga odjednom preseneti užasno urlikanje. Šarko se sav stresao i brzo podvio rep. Šta li je to? Takovo urlanje nije Stanko čuo još nikad! Kao da je to urlanje lavlje ili tigrovske. No otkud lavovi i tigrovi na njegov otok? Odmah odvažni Stanko pograbi pušku i krene tragom, otkud se čuje neugodni glas...

Nije otišao daleko, jer se iza gustoga grmlja javi velik, snažan tigar. Zacijelo je sedam stopa dug; no eto golema čuda! Obavila ga golema zmija, kojoj se ljuske

krasno sjajuckaju na vrućem suncu. Tigar se otima i nastoji da je odvuče do mora, po kojem je jamačno i doplivaio sa svojim neprijateljem, ali zmija se uhvatila repom za paomino stablo te čvrsto privukla divljega tigra k stablu. Šarko preplašen odskoči, a Stanko se zadivi tomu groznomu prizoru.

— Nijedna od tih zvijeri, — reče Stanko, — ne smije da živa ostavi moj otok, ali ni jedna ne će ovdje ostati živa! Neka sad nadvlada jača slabiju, a onda ću ja nju!

Napne pušku i primakne se onim divljim borcima, a Šarko pođe plaho za njim, držeći se do njegovih nogu. Ali tigar ni zmija nijesu Stanka ni opazili, nego se natežu u strahovitoj borbi na život i smrt. Zmija sve jače steže tigra uz paomino stablo, da tigru sve pucaju rebra. Uzalud on pandžama grebe i zubima grize oko sebe, ne može da se oslobodi ljute zmiје, te konačno klonuo i pao žrtvom zmiји.

Stanku je stalo bilo, da se domogne krasne tigrove kože, pa se pobojao, da je zmija ne raskomada. Zato naperi pušku zmiји u glavu i — odapne... Pogodio je, ali je još ostala živa; za tili čas skoči ona strelovitom brzinom na Stanka. I bio bi zlo prošao, da ga nije spasio Šarko. Zaskakao oko zmiје, te je svu pomeo, da nije znala, s koje joj strane prijeti pogibao, pa se svila u klupko sikćući kao pomamna. Sad je mogao Stanko da primjeri bolje, a i pogodio je bolje. Zmija se još jednom razvila i pružila, svršila je...

Stanku odlanulo, jer mu sad nema ni od čega više straha. S teškom je mukom svukao kožu i s tigra i sa zmiје. Tigrova će mu koža služiti u spilји mjesto divana, a zmiјinom će kožom okititi ulaz u spilju.

Crijeva tigrova savio Stanko između dva stabla u vitko uže, koje će napeti na lúk, što kani da napravi. Po svemu pak zaključí Stanko, da je u blizini zacijelo koji

oveći otok, na kojem ima takovih zvijeri. Pomišljao je na Borneo, Javu i Celebes, a srce mu, kad to pomisli, zakuca življe. Svakako su se tamo negdje te nemani sukobile i pograbile: tigar je htio da se oslobodi zmije, pa skočio u more i doplivao na svoju žalost zajedno sa zmijom na Stankov otočić.

Kratko vrijeme iza toga uznastojao Stanko da priptomi nekoliko antilopa, koje je uhvatio posve mlade. Načinio im tor, te su se doskora umirile i pripitomile iza svoje ograde. Pošlo mu je za rukom da uhvati i jednu papigu, koju je privezao kraj spilje. Međutim je priučio Šarka, da mu hvata i donosi s obale školjke i iz mreže ribe. No kad su bili u blizini morski psi, nije se Šarko dao k obali, a dlaka bi mu se sva nakostriješila.

Stanko se prepao, kad je opazio, da na otoku ima i aligatorâ, koji po vlažnom vremenu izlaze i na kopno, tražeći plijena. Poželio je otrova, da bi otrovao te grdobe, koje su mu mrže nego krokodili i same ajkule.

Veliku su mu štetu nanosili majmunski. Zato ih je nekoliko postrijeljao. Kad su to opazili drugi čopori majmunski, pobjegoše redom svi na Demon i nijesu više silazili ni u blizinu Stankove spilje. Bojali su se i samog Šarka.

Tako su prolazili dani i vazda je bilo svakojakih pustolovina i događaja, da Stanko nije ni sam znao, kako brzo prolaze dani u toj njegovoj samoći.

Jednom opazi u daljini nekoliko sumnjivih brodica. Prepoznao ih je: gusari su, koji krstare morem.

— Šta bi bilo, da dođu ovamo na moj otok? — pomisli Stanko. — Oteli bi mi sve ovo moje imanje i mene bi ubili.

Ta ga misao tako uplaši, da je odmah srušio onu veliku motku za zastavu, čamac sakrio u jednu spilju na ušću potočića, a ogradu oko vrtića i sav tor razorio i

gotovo uništio, samo da zamete svaki trag, po kojem bi gusari mogli da ga nađu.

Dok je još bio pri tom poslu, osjeti, da ga probija češće znoj, da mu je glava teža i da ga spopada neka muka i boljetica, ali se nije davao u strah . . .

Jednoga dana iza toga iziđe iz spilje, da svoje antilope pusti na slobodu. Upravo im otvorio, a pogled bacio na more. Tamo na otvorenoj pučini jedri prekrasan trgovački brod s tri visoka jarbola. Ej, šta li je to? Brod mu se primiče brzo, jer plovi punim jedrima. Ali uto puče odjedanput na brodu top, koji je nemilo odjeknuo uzduhom.

Stanko je dobro slutio, šta će to biti. Sva sila brodića i čamaca navali na jedrenjaču. Opet su gusari, ti nemili morski razbojnici. Borba je zacijelo bila očajna, ali su valjda nadjačali gusari, jer je doskora krasna ona jedrenjača planula te gori nasred pučine morske. Stanko je vidio dobro, kako su razbojnici nakrcali svoje brodice i otplovili brzo onamo na jug, a ostavili u plamenu brod, koji su nemilo orobili.

Kad je gusarâ nestalo s vidika, skoči Stanko u čamac i odjuri njime k brodu, koji je mirno gorio. Nadao se, da će na njem naći što god, a nada ga nije prevarila.

Brzo se popeo na palubu i opazio ondje mnogo mrtvih mornara, a kad je došao do krmila, nade pod njim bačvicu baruta. Brzo spremi barut — a to mu je velika stečevina — na sigurno mjesto. Pokupi još nešto različitog oruđa i oružja te se požuri s broda, koji je praskao i plamsao u raljama groznog plamena.

Odjuri u svoju spilju. Barut spravi pomno, sav sretan, što se je tako slučajno namjerio nanj. Ali nije mu se dugo veselio. Nešto ga uzelo lomiti, kao da ga je uhvatila ljuta groznica. U kokosovim lupinama pripravi si svježę vode, da mu bude pri ruci. Još nije pravo ni sjeo

na svoga tigra, kad mu nešto zavrti glavom, smuča mu se...

Vidio je brod, mornare, more i — onda nestade svega — sve iščezlo... Stanko se onesvijesti; bio se je teško razbolio...

Dugo je valjda ležao. Probudio ga je Šarko svojim lavežom. Nešto ga tišti u moždanima. Dohvati vodu pa se ljudski napije. Čuo je i jasno razabrao potres. Preporuča dušu dragomu Bogu i opet klone u besvjesticu. Dugo i dugo je ležao tako. Šarko mu cvili uz uzglavlje... Kad se je probudio, napije se opet vode, ali ga je glava silno boljela. Ostade ležeći.

Bio se jadnik teško, teško razbolio...

IV. GLAVA.

Gusari.

NAPOKON mu krenulo na bolje. Osjeti opet snagu i nov život. Ustao, da si priredi kakvo jelo. Sjećao se onih snova i prikaza, što mu ih je mašta prikazivala za groznice.

Pogleda na more. Mirno je i glatko kao zrcalo. Ona začuje s brda grmljavinu, pa izade iz spilje, pred kojom veselo skakuće Šarko. Stanko zavikne od čuda. Demonu po strani vidi golem plamen, a odande teče vruća lava cvrčeci i zujeći ravno u more. Doletjela k njemu i papiga, koja se je bila međutim odriješila s uzice, i stala naklapati one dvije tri riječi, što ju je naučio Stanko.

Sav izmoren sjedne Stanko na klupu srćući pomamno svježi uzduh. Pobožno zahvali dragomu Bogu, što ga je opet spasao od smrti, koja mu je već toliko puta prijetila.

Okrijepi se s nešto hrane, pa stane da razgleda svoju dragu pušku, koju je dobro nabio. Izade, da vidi svoje antilope. One mirno pasu nedaleko spilje, a kad su ga opazile, došle k njemu mirno i pitomo i stale mu lizati ruke. Čak i idu za njim, kad je pošao za nemirnim majmunima. Nije mogao da im se načudi...

Stanko pođe, da iz bližeg vidi bacanje i sukljanje Demonovo. No odjednom zastade preneražen. Šta je to tu u mekom pijesku? Nije li to savim jasan trag ljudske noge? Ta ne može biti! Pa ipak! Promatrao kako mu drago, sasvim je jasan trag čovječje noge. Stanko pomisli na — gusare i neka ga strava obuže. Ako ga sad ovdje ubiju, ili ako ga odvedu u ropstvo? Strašan mu je položaj! Čas prije hvalio je dragomu Bogu, što ga je spasio iz tolike pogibelji, pa i sada — o, on se uzda u dobrotu božju! — ne će ga ostaviti! Stanko se prepusti volji božjoj...

Pođe prama vulkanu, da ga iz bližeg razgleda. Vidi se, da oganj izbija sve slabije i da provala znatno jenjava; lava teče doduše kao žarka rijeka, — ali je minula svaka pogibelj.

Stanko je bio još slab, pa je morao da se odmori. Odluči da ode onamo u paominu šumicu, da otpočine.

— Hajde, Šarko! — zovne vjernoga psa, koji je unakolo njuškao nešto, — hajde sa mnom, da se odmorimo!

I pođe u obližnju šumicu, ali odmah na početku kriknu od iznenadenja. Gotovo se skamenio od čuda. Pred njim stoji — čovjek u odijelu engleskoga mornara, a u rukama mu nož.

— Tko ste vi? — zapita Stanko njemački.

Stranac strese glavom.

— English! — odgovori lakonički.

Na sreću je Stanko znao da natuca engleski. Nešto je naučio uz brata još kod kuće, a nešto ga naučili i na brodu. Oštro motri toga stranca, što je tako iznenada osvanuo na njegovu otoku. Sazna, da mu je ime George Shag, da je bio mornar na engleskom brodu »Macpherson«, te je čamcem pobjegao s broda, još pred tri dana. Tražili ga i napokon ostavili; valjda su držali na brodu, da se je utopio, ili da su ga progutali morski psi, kad su naišli na prazni čamac. Ispovjedi, da je gladan, — silno gladan.

Stanko se sjeti onoga broda, što ga je posljednjih dana neprestano vidao u svojoj mašti, pa se zamisli, šta bi učinio. Najprije dade gladnomu Georgu mesa i vina, koliko je imao u svojoj lovačkoj torbi, pruži mu i lulu, pa reče:

— Prije nego što mognem da vam išta učinim, hoću da znam, zašto ste ostavili brod »Macpherson«.

— O, to vam je duga pripovijest, gospodine, — odvrati George. — Hoćete li da se zadovoljite mojom poštenom riječi, da sam pobjegao s broda samo zato, da se spasim, i ni s kojom drugom zlom namjerom?

— Vjerujem vam na poštenu riječ, — odgovori Stanko. — Ja sam zasad gospodar ovoga otoka! I prije nego vas upoznam s njegovim tajnama, morate mi priseci poslušnost i obećati mi, da ništa ne ćete odati nikomu. Jeste li pripravnii na to?

— Jesam i bit ću vam kao starijemu u svem poslušan.

Stanko mu je govorio zakletvu, a on riječ po riječ ponavljao za njim i završio: »Tako mi Bog pomogao!«

Sada mu je Stanko bio prijazniji, te mu pokazao svu svoju imovinu na otoku i svoju spilju.

George se je čudom čudio, kako je Stanko mogao da uredi sve to, pa mu se iskreno priljubio i uzeo da ga

uvelike cijeni. Kako je George bio za sve spretan, brz i marljiv, stao odmah Stanku pomagati u svem, pa se Stanko obradovao, što je tako iznenada dobio dobra druga u toj svojoj zabiti i samoći. Ali je ipak nakanio da ga posve iskuša. Zakopa svoj sandučić sa zlatom među gomoljaste sunčanice. Kad je mladić iskapao gomoljike i našao sandučić, odmah ga odnio svomu gospodaru. Stanka je to ganulo. On mu pokloni pušku s nabojima, pruži mu ruku i reče:

— Od danas si mi prijatelj, hoćeš li?

Veselo prihvati mladić Stankovu desnicu i odgovori:

— Bio sam ti prijatelj od prvoga časa, kad smo se sreli. A sada ću i ja da ti otkrijem svoju tajnu, jer među prijateljima ne smije da bude tajne!

Napuniše svoje lule, pošto su se dobro nahranili tečnim mesom antilope, koju su toga dana ubili. Stanko se pruži po tigrovoj koži, a George sjede na jedan sanduk.

— Moja je pripovijest posve čudnovata, — uze George, — s tim čudnovatija, jer se je sve to zbilo u najnovije doba.

Rođen sam u Irskoj. U Belfastu sam se upoznao s nekim svojim zemljakom, kapetanom Donnelom Whiteom, koji je znao da stekne potpuno moje povjerenje. Stupio sam na njegov brod »Macpherson« za mornara. Brod je stariji, ali čvrst jedrenjak. Odvezli smo se u neki njemački trgovački grad, u koji smo vozili ugljen. Tu smo natovarili za Melbourne svu silu porculana, koji bijaše pomno spremljen u sanduke i visoko osiguran. Pred nekoliko sedmica pošao sam u donje prostorije u brodu, da u jednom sanduku kradom izmijenim razlupanu jednu zdjelicu, jer bi kapetan za malenkost digao čitavu buru. Otvorim zaklopac na sanduku — i šta miliš, Stanko, šta sam opazio? — Proste zdjele i zemljane

lonce! Otvorim drugi sanduk, — isto — lonci, pa lonci, a tako u svakom sanduku, koji sam otvorio. I ta je roba bila osigurana na mnogo tisuća funti.

— Znaš li, kod kojega je društva bila roba osigurana?

— Znam, kod neke kuće . . . čini mi se A . . . stor . . . i . . .

— A, kod Astorija i druga. Znam tu kuću. Zacijelo je to silna prevara.

— Čuj me samo! Bio sam radoznao, te otvorih ukusne sanduke, u koji su bili tobože spremljeni glasoviri, a svaki je sanduk bio osiguran na 300 funti. A znaš li, šta je bilo u sanducima? Nekaki stari bečki glasoviri, koji nijesi vrijedili ni 5 talira. Da bi težina odgovarala, nametali u sanduke kamenja.

— Sramota! Sramota!

— No to nije sve. Sada sam bolje pazio na svaki korak danju i noću. Pristali smo kod Batavije. Kapetan izašao, izašao i ja u luku. On pošao u grad, pošao i ja. On zašao u neku kuću, gdje piju opij, pošao i ja. On sjeo u jednu sobicu, a ja neopažen u drugu pokraj njegove.

Nožem sam prorezao katun, koji je dijelio te kabine, i opazih kapetana, kako se je ispružio na divanu i drži u ustima cijev, kao da srče opij, a kraj njega se spustio neki Kitajac s dugom kikom, a lopovskoga izgleda.

— No, brate White, — upita ovaj, — jeste li doveli novih robova? Imate li dobro osigurane robe?

White se nasmije.

— Imam, ali šta mi dajete za glavu? . . .

Nijesam u prvi čas mogao sve to da razumijem, ali sam se brzo dosjetio. Brod bi imali napasti krivi gusari, odnosno trgovci robova, momčad omamiti pićem,

pa je onda zarobiti, da budu prodani kao jadni robovi. Brod je imao sasvim da izgori. Kapetana će spasiti King-Fo ili njegovi ljudi, da se lakše prevare oblasti.

Osigurnina se onda mora isplatiti, — a dobitak će nitkovi razdijeliti . . .

— Šteta za moj »Mac-pher-son«, — nasmije se kapetan White, a onda zaspali obojica.

A ja platio i odjurio. Izgubio sam glavu; mjesto da potrčim do konzulata i otkrijem svu tu grdnu prevaru, sakrio sam se. Nije prošlo ni četiri sata, a već su me tražili naši ljudi. Da ne pobudim nikakvu sumnju, morao sam s njima. Čestiti kapetan White valjda je nanjušio nešto, jer je momčadi zabranio, da ne opći sa mnom, a mene je zatvorio. Pred četiri dana pošlo mi za rukom, da sam pobjegao. Nažalost nijesam ništa spasio do noža i jednog zemljovida.

— O, lopovi! A gdje je ostao brod?

— Krenuo je prama sjeveru, ondje će planuti

— Sramota, sramota! Gdje ti je ta pomorska karta?

Mi ćemo jednoga dana ravno u Bataviju.

— Ja mislim, da se nalazimo ovdje, — pokaže Stanko na zemljovidu.

— Možda.

Zamišljeni tako dali se svaki na svoj posao. George je popravljao ogradu za antilope, a Stanko čistio neko sjemenje. Dobre dvije ure radio je Stanko kraj nekoga grma, a kad je pogledao na more, opazi, kako dvije oveće lađe jure ravno k njegovu otoku. Kad su se približile, sašli stranci s njih u čamce: s jedne neki Kitajac, a s druge bijelac. Veslajući upravili čamce k otoku. Tik pred grmom, za koji se je sakrio Stanko, iskrkali se Kitajac i bijelac i legli u visoku travu.

— Ovdje valjda nema zmija? — upita Kitajac engleski.

— Ne možemo znati! Otok je vulkanski, na zlu glasu, te je pogibeljan, pa je stoga pust i nitko ne boravi na njem. Budite oprezni, King-Fo!

— Aha, to je taj nitkov! — pomisli Stanko.

— A drugi put, gdje, friend? — upita Kitajac.

— Ja sam već pogodio u Newyorku od Clifftona jedan drugi brod, pa ćemo morati da ga osiguramo kod kojeg americkanskoga društva, da ne padne nikomu u oči...

— Well! Kako je kršten taj brod!

— »Eleonora Potter«.

— Hoćete li brzojaviti?

— Odmah.

— Dobro, do vidova, mister White!

— Good bye, King-Fo!

Skočili po tom u čamce, koji brzo iščeznuše...

Bio je već mrak, kad se je Stanko vratio u spilju. Brzo razori svoju klupu, da ga ne izda, ako bi gusari ponovo posjetili otok, te ispriповijeda, kako je osobno upoznao njegove prijatelje King-Foa i Whitea.

George skrsti ruke od čuda.

— Prijatelju, — reče na to — mi nijesmo više sigurni ovdje. Sutra moramo da napustimo taj otok! Šta će nam sve, ako nas nađu i zadave!

— Ja se nadam, da do toga ne doći! Da otkrijemo te nitkove i da ih predamo sudu?

— Da smo u Bataviji!

— Bi li ti našao opet onu krčmu?

— Pa dabogme! To se nikad ne zaboravlja.

— Dobro, sutra ćemo na more!

Oba prijatelja legoše na počinak, a snivahu o svakojakim grozotama...

Probudio ih Šarko.

Kad je Stanko pogledao na more, samo gurnuo Georga. Sva sila gusarskih čamaca plovi morem. Pogibija za oba naša prijatelja, premda su gusari daleko od njih još nekoliko sati.

— Da ne dođu samo na otok, Stanko?

— Moramo da se sakrijemo!

— A spilja?

— Zatvorit ćemo je kamenom.

— A mi?

— Mi ćemo u krater.

— Imaš pravo.

Tako i učiniše. Natovarili se svim potrebnim, hranom i strelivom, povelu Šarka i papigu, te se popeli na Demon.

Tu ostadoše prijatelji cio dan razgledajući s visa more. Ladice i čamci gusarski svi kao da su iščeznuli nekud, samo kadikad koji projuri morem. Po svemu se vidjelo, da čekaju na plijen...

Noć provedoše naši u krateru. U rano jutro pođe George da donese pitke vode, ali se dugo nije vraćao. To bude Stanku sumnjivo. Pograbi stoga svoju dvo cijevku i pohrli za svojim prijateljem... I šta je ugledao!

Kraj potoka leži George, na njemu kleči jedan gusar, a druga ga dvojica tih divljih mrkonja drže i vezuju. Tu nema promišljanja. Stanko naperi i opali iz obih cijevi, a dva se razbojnika svalila na ledinu, dok je treći odletio, kao da ga strijele nose, na čamac i odjurio, prije nego je Stanko razvezao jadnoga Georga.

— Za Boga miloga, hajdemo, zaveslajmo, dok nije onaj nitkov doveo svoje drugove! — zaviče Stanko.

— Da, da!

Odoše brže k spilji. George izvuče iz zakloništa čamac, a Stanko ga nakrca nekim vrednijim stvarima i

povesla u pećinu, da dočeka noć. Noću nakaniše da otplove prama jugu.

Zadnji sunčani traci osvijetliše još mali neki trgovački brodić daleko na moru, a poznate gusarske lađice brzo ga orobiše. Brod je planuo i osvijetljivao put razbojničkim lađicama.

— Sada nam je čekati, ako želimo da iznesemo žive glave.

— I sâm sam mislio tako.

— Pa ostanimo ovdje.

— To će i biti najbolje.

Nemirnu noć probdješe prijatelji u svom mrkom zakloništu. U rano jutro pogledaše na more. Bilo je opet čisto i mirno. To im je bila najbolja zgoda, da umaknu očitoj pogibelji.

V. GLAVA.

Kući — kući.

OBA prijatelja zaveslala iz petnih žila ravno prama jugu. Čas zatim začuju urnebesnu krik. Na obali na otoku stoji kojih trideset Malajaca, koji su opazili naše bjegunce te skaču u svoja tri čamca, da ih povitlaju. Čulo se gruhanje iz pušaka, jer Malajci i pucaju za bjeguncima. George vesla kao mahnit, a Stanko stao na stražnji kraj u čamac i gađa bez oduška u Malajce, koji su na okupu. Sedam osam ih je strovalio, a oni ostali pograbili svoja vesla i — lov se otpočeo.

No za čas se promijeni prizor. Morem dobrzao parobrod i ispalio nekoliko topova u gusarske čamce, koji se sad okrenuše i potisnuše u bijeg. Ali je bilo prekasno. Topovi s parobroda gađaju izvrsno. Dva se čamca samo razletjela i potonula, a treći strelimice odmiče. Ali i toga

tresnulo topovsko tane, pa su morski psi dobili dosta hrane . . .

To je spasilo naše bjegunce od očite propasti . . .

Dovezli se do parobroda, pozdravili strance i umolili, da ih uzmu na brod. Kad su primili Stanka i Georga na brod, upravi on svoj smjer ravno k Stankovu otoku. Bio je to ratni brod i na njemu junačka momčad. Spustili veliki čamac, u koji je sjelo do dvadeset vojnika sa Stankom, i pošli na otok. Tu su našli još kojih deset gusara, s kojima brzo obračunaše. Nikad nijesu one pame nosile takove plodove, kao toga dana . . .

Suznih je očiju ostavljao Stanko svoj otok te se odvezao natrag na ratni brod »Neptun«.

Kapetan Hammer primio je rado spasene prijatelje te je pozorno i sa zanimanjem slušao njihovo pripovijedanje.

— Ja ću vas odvesti u Bataviju, — reče on, — jer imam posebne odredbe za kitajsko more. Vi se obratite na konzulat, prijavite stvar i posljedice ne će izostati!

Treći dan doploviše do Batavije. Parobrod se odmah okrenuo. Stanko ode s Georgeom na konzulat i tu su se zadržali veoma dugo u povjerljivu razgovoru s konzulom. Parobrodom ode brzojavka odmah u Madras, a odatle kabelom gospodinu Astoriju i Engleskomu pomorskomu društvu. Stanko i George moradoše ostati u Bataviji, da sudjeluju kod otkrića previjane prevare i lopovštine gadnoga King-Foa. Konzulat im je platio za to dobre dnevnice.

Iza nekoliko dana stigao odgovor, da je osigurina već isplaćena, a da se bjeguncima ima učiniti — na račun Astorijev — sve, što se samo može učiniti, pa kad se raskrinka previjani kitajski trgovac, da će se za njih naći mjesta na Astorijevim brodovima.

George nije više našao ulicu i onu kuću u malajskom dijelu grada Batavije, tako da su se oblasti okanile već da traže momčad, koja je bila zarobljena. Ali stara je poslovice: »Zaklela se zemlja raj, da se tajne sve saznaju!«

A tako je bilo i ovaj put.

Upravitelj i konzul odrediše, neka po dva redarstvenika, obučena u obično odijelo, idu za Stankom i Georgom, da mogu smjesta uhvatiti onoga previjanoga Kitajca, čim ga nađu. No svako istraživanje bilo je ispočetka uzaludno. Morali su da ostanu tu preko uskrasnih blagdana i baš je nekako bila minula godina dana, otkad je Stanko krenuo od kuće. Očekivao je samo poziv gospodina Astorija, želeći živo, da se što prije vrati svojoj miloj kući; ali je najprije morao da otkrije prevaru.

U malajskom dijelu grada bio je godišnji sajam, pa je George neprestano navaljivao, da odu onamo, ne bi li našli, što tako dugo traže.

Otišli, a redarstvenici za njima.

Sajam bijaše živahan. Ovdje se komedijaš producira svojom čarobnom umjetnošću, ondje poduzetni trgovac hvali na sav glas svoju robu; na drugoj su strani namještene krčme i sjenice, napravljene od dasaka, a unutra katunskim zastorima razdijeljene u same male kabinete. U svakoj je sobici namješten divan, na koji može gost da legne ili sjedne, kad uživa omamni opij. Takove se sjenice prenose s jednoga mjesta na drugo, pa je sasvim razumljivo, zašto George nije mogao odmah da nađe, što traži.

— Ja bih ipak i sam htio da okusim jednom taj užitak opija, — reče Stanko. — Znaš li ti to, George?

— Znam! Iznajprije ti je ugodno, omamljen si, kao da vidiš pred sobom stotinu prikaza, a onda zaspiš i sav si smućen, kad se probudiš.

— Bilo kako bilo, ja ću da pokušam.

— Dobro, ja ću s tobom.

— Pa dobro!

— A naši redari?

— Pošlji ih u obližnju sjenicu, gdje toče čaj!

Uđoše u praznu sjenicu. Čim je George spazio krčmara, sav se strese.

— Meni se čini, — šapnu on, — to je onaj isti, kojega tražimo.

Strance odvede krčmar u posebni kabinet, te ih podvori opijem.

Kad je otišao iz sobice, reče George Stanku:

— To je ona ista sobica; evo tu je još ona rupica.

— Pa hajde, učinimo se, kao da smo zaspali.

— Istina je, hajde da ga nadmudrimo!

U susjednoj sobici nastala živahnost.

— No, dragi moj Po-Ling, — zamoli netko krupnim glasom, koji se pričinio poznat i Stanku, — imate li gostiju?

— Dva bijelca.

— Čini mi se, da sam vani vidio dva redara.

— Well, valjda idu za tim bijelcima.

— Da, da.

— Uostalom, oni su već i zaspali. Pogledaj samo kroz tu rupu!

Onaj drugi pogleda kroz rez u tkanini, ali ne reče ni riječi.

Naši prijatelji samo su žmurili, ali su odmah prepoznali debelo lice davno traženoga King-Foa.

U susjednoj se sobi razvio živahan razgovor.

— Sad je najljepša zgoda! — reče Stanko.

Pričiniše se da su natrušeni, platiše račun i iziđoše teturajući...

Za pet časaka šćepali redari i King-Foa i krćmara Po-Linga, a za njima navalila radoznala svjetina.

Istraga bijaše veoma zanimljiva.

Po-Linga su morali da puste na slobodu, jer mu se nije moglo ništa dokazati. King-Fo nije htio ništa da prizna, ali ga ipak na temelju bjelodanih dokaza osuđiše na vješala. Tim se dovršilo sve, pa su naši prijatelji mogli mirno da se vrata u Evropu.

Odvezli su se prvim parobrodom, koji je krenuo na Rijeku. Ćim stigoše, bilo im je prvo, da se prijave kod gospodina Astorija. Astori se obradovao uvelike, kad je opet ugledao Stanka Frankovića živa i zdrava. Odmah ga imenovao natkrmilalom na svom brodu »Hrvatska«, koji će još te jeseni da krene na široko more. A kad je George izjavio, da bi najvolio ostati uz svoga miloga druga Stanka, bude on imenovan potkrmilalom na istom brodu. Razumijeva se, da je Astori sa živim zanimanjem slušao pripovijedanje naših putnika, pratio sve njihove doživljaje.

— Jest, prijatelji moji, ništa ne obrazuje ćovjeka toliko, koliko putovanje, — govorio im Astori. — Stoga ću jesenas da pošljem i najstarijega sina mog u Melbourne, da naući ondje, šta je svjetska trgovina.

Pozove sad samoga Stanka u poslovnicu te mu reće, da je komisar vratio onaj novac, što ga je lani Rikardo pronevjerio, te će mu sav taj novac darovati kao malu odštetu za svu onu muku i nevolju, što je pretrpio na otoku.

Na rastanku mu još doda, ako ga ne bi kod kuće lijepo primili, neka dode samo ravno k njemu u stan. Uostalom, Rikardo se je bio sasvim popravio te postao marljiv i trijezan ćovjek, kojega će naimenovati doskora blagajnikom, jer blagajnik će Blank biti umirovljen.

Nitko veseliji od Stanka. Brzim koracima pohiti u roditeljsku kuću, pošto je prijatelja Georga nastanio kod nekih svojih čestitih znanaca.

Bilo se je već zamračilo, kad je Stanko otvorio vrata roditeljske kuće. Majka je bila zabavljena poslom u kuhinji.

— Majko, mila moja majko! — kliknu on i zagrlj dragu majčicu.

Ona ga je milovala, kao ono nekad, dok je još bio mališ. Suze radosnice potekle sretnoj majci i dobromu Stanku . . .

Tada zagrmi surov glas:

— Šta, zar se je vratio taj skitalica?

Bio je to očuh njegov Rudak, koji je sa svjetiljkom u ruci osvanuo na kuhinjskim vratima.

Sad se Stanko ponosno uspravi!

— Oče, zar za svoje pastorče nemate ljepšega pozdrava? Ja odlučno zabranjujem, da me nazivate skitalicom, razumijete li? Sada sam natkrmilar na Astorijevu brodu »Hrvatska«, pa vas molim, da me kao takova i prijaznije susrećete! . . .

Rudak se zlobno nasmije, ali uto dođe i Rikardo, te sav uzrujan izjavi majci, da njih dvojica, sinovi njeni, ne će dalje da podnose surovost svog očuha, jer on opći s njima kao s prostim slugama, a ne kao s djecom svoje žene.

— Hajdemo, Stanko! — reče on bratu, — hajdemo iz te kuće, naći ćemo drugdje prijaznija lica!

Sad zagrmi prava oluja, Gospođa Rudak reče, da djecu svoju ne pušta iz kuće; kuća je njena, stekao ju je njen pokojni muž Franković, pa ona ne trpi, da joj ovako zapovijedaju i da joj nanose pogrde i smutnje.

— Dosta sam od čestitih ljudi slušala o tebi, Rudache, pa ćeš bolje učiniti, ako se primiriš i ako me ne budeš nagonio, da se latim ozbiljnijih sredstava.

Rudak se smrači, pokunji i ode kao sjena. Sad Rikardo ispriповijeda majci sve, — sve, svoje pronevjerene, Stankovo ljubazno zauzimanje za njega, a majka oblivena suzama pritisnu na srce milu i dobru svoju djecu, koju je opet zavoljela svom dušom.

Rudak se sasvim skunjio te je šuteći podnosio svoju sudbinu — i tako se opet vratio mir u tu obitelj...

Međutim se na krasnom brodu »Hrvatska« spremalo sve za daleki put. Kapetan Jepp bijaše sa svojim novim krmilarima sasvim zadovoljan, premda još nijesu bili položili ispit.

— Dok se mladići vrate, — rekao Astori, — poslat ćemo ih u mornarsku školu, da postanu pravi mornari!

Bila je polovica listopada, večer pred odlaskom. Stanko se svrnuo u neku mornarsku gostionicu, u kojoj je prije nekoliko dana dobrim pićem počastio staroga jednoga mornara. Tako i danas.

— Nemate li kakovo mjesto na brodu i za mene? — upita stari pomorac.

— Čemu, mate?

— Meni se ne sviđa na našem brodu, sve mi je sumnjivo, što se zbiva. Među nama, mi smo izmijenili brod; prije se je zvao »Eleonora Potter«. U Londonu je naš gospodar, mister White, dobio neku brzopjavku. Nato je brod u Kanalu prekršten u »Crawford«. Kapetan White preuzeo je krmilo, a krmilar Bennett postao kapetan.

Stanko se prepade, ali nije ni dahnuo, da se ne oda.

— A gdje vam je brod?

— Vani, izvan luke.

— Šta vozite?

— Staklo i glasovire.

— Kamo?

— U Sidney.

— Ja imam za vas mjesto; ali morate da ostanete još nekoliko dana ovdje.

— Neka bude, kako želite, mladi gospodine!

— Kazivali ste o nekoj brzojavci, znate li joj sadržaj?

— Ne znam čitati, jer je pisana engleski. Kapetan White htio je da je baci u more, a ja sam je poslije našao na brodu; evo je!

Izvadi iz džepa zgužvan papir i preda ga Stanku.

Stanko pročita: »Po-Ling mi javlja, da su prepoznali »Eleonoru Potter«; »Crawford« se ne očekuje. Pozdravite kapetana Bennetta i krmilara Whitea. — Cliffton, Boston.«

— O, sad razumijem sve! — kliknu Stanko. — Čovječe, bit ćete kneževski nadareni!

— Hvala vam!

— Koliko ste već natovarili?

— Čekam samo još šest glasovira.

— Dobro. Pričekajte me ovdje! Kako se zovete?

— Boas Hemster, rodom Nizozemac.

— Dobro!

Stanko odjuri u Astorijev stan.

— Victoria, gospodine Astori, — imam ga!

— Koga, dragi Stanko?

— Kapetana Whita.

— Šta? Koji brod?

— »Crawford«!

Gospodin Astori problijedi kao stijena.

— Ne može biti! Ta on je kod nas osiguran na dva i pol milijuna, a kapetan Bennett preporučan nam je

toplo ravno iz Bostona. A prekosutra sam htio tim brodom da pošljem u Melbourne i svoga sina Adolfa!

— Hvala višnjemu Bogu, što sam ih još otkrio u pravo vrijeme! Zapovjedite Jeppu, da kasnije otplovimo.

— Neka sve bude, kako želite; no hajdemo k redarstvenomu komisaru!

Odvezoše se onamo i dugo se nešto dogovarali. Poslije dogovora nasmije se Astori i odveze se kući. A Stanko se oprosti s majkom.

Na obali stoje sanduci s glasovirima.

— Kuda će to? — upita Stanko.

— Kapetanu Bennettu! — odgovori Rudak, koji je čuvao sanduke. — Već smo ih trideset otpremili.

— Jesu li glasoviri unutra?

— Mi smo ih sami zabili u sanduke, čim su bili osigurani.

— Ovo su valjda posljednji?

— Da . . .

Stanku bijaše teško, što mu je i očuh u tom lopovskom društvu.

Sutradan zatvoriše Whita i Bennetta; sav tovar na brodu »Crawford bilo je neko staklo od nikakve vrijednosti, a i stari neki podrti glasoviri. Sad se otkrilo sve.

Nitkov Clifton bude zatvoren i svi krivci teško kažnjeni.

Siromašnu pak momčad, koju su ti podli ljudi prodali u ropstvo u Braziliju, oslobodile su same oblasti jadnoga ropstva . . .

Stanko Frankovic odavno je već kapetan i veoma bogat čovjek, jer su ga Astori i njegovo poslovno društvo obilato nagradili za neprocjenjivu uslugu. A da je tako ispalo, ima da zahvali okolnosti, što je proživio neko doba daleko od svojih, kao pravi novi Robinson!
